بررسی آیه «وَ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَ أَنْتُمْ أَذِلَّةٌ»

ایشان فرمودند:

> و من الأول ما ورد في قوله عز و جل «وَ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَ أَنْتُمْ أَذِلَّةٌ». ففي تفسير العياشي عن الصادق (عليه السلام) «انه قرأ أبو بصير عنده هذه الآية فقال (عليه السلام) ليس هكذا أنزلها اللّه تعالى و انما نزلت و أنتم قليل» و في آخر «و ما كانوا اذلة و فيهم رسول اللّه (صلى اللّه عليه و آله) و انما نزل و لقد نصركم اللّه ببدر و أنتم ضعفاء»[1]

«**و من الأول**»؛ اول، روایاتی است که کلمه‌ای را عقب جلو می‌کنند.«**ما ورد في قوله عز و جل «وَ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَ أَنْتُمْ أَذِلَّةٌ»**؛ خدای متعال شما را در بدر یاری کرد، و حال آنکه اذلّه بودید. حضرت فرمودند:

«ففي تفسير العياشي عن الصادق (عليه السلام): انه قرأ أبو بصير عنده هذه الآية فقال (عليه السلام) ليس هكذا أنزلها اللّه تعالى و انما نزلت و أنتم قليل»؛ یعنی شما کم بودید.«**و في آخر: و ما كانوا اذلة و فيهم رسول اللّه صلى اللّه عليه و آله و انما نزل و لقد نصركم اللّه ببدر و أنتم ضعفاء**»؛ وقتی پیامبر بین آنها بود خدا می‌گوید که اذلّه بودید؟!«. در آن جا «انتم قلیل» بود. اینجا بود «انتم ضعفاء». حال بعداً عرض می‌کنم الحمد لله خود مرحوم صاحب حدائق شواهد را برای مخاطبشان باقی گذاشتند. خب چرا دو تا شد؟ کدام یکی را خدا نازل کرده؟ آن جا حضرت فرمودند خدا «و انتم قلیل» را نازل کرده، اینجا فرمودند «و انتم ضعفاء»، کدام یکی از اینها است؟

مرحوم محدث نوری در فصل الخطاب همه اینها را آورده‌اند. وقتی به سوره مبارکه آل عمران رسیدند، ذیل همین آیه مفصل روایات را آورده‌اند و بعد می‌گویند: خب یکی از آنها می‌گوید «قلیل» و دیگری می‌گوید «ضعفاء»، کدام یک از اینها است؟ می‌گویند خیلی ناراحت نباشید. حضرت می‌خواستند بگویند «انتم اذلّه» نیست. خاطر جمع باشید این نیست. اما اینکه کدام یکی از آنها است، دیگر مهم نیست. عبارت مرحوم نوری این است:

> قلت: لما كان الغرض في تلك الأخبار نفي نزول الموجود واستنكار نزوله مع تعين القراءة به عبروا عن الأصل المحذوف تارة بلفظه وتارة بمعناه لحصول الغرض مع عدم فائدة في لفظه بعد عدم جواز القراءة به[2]

«قلت: لما كان الغرض في تلك الأخبار نفي نزول الموجود»؛ اینکه «و انتم اذله» نیست،**«واستنكار نزوله مع تعيين القراءة به»**؛ فعلاً این را می‌خوانیم. یعنی می‌خواهند بگویند که این نیست.**«عبروا عن الأصل المحذوف»**؛ آن چه که حذف شده را**«ترة بلفظه»**؛ حال ای «قلیل» بوده ای «ضعفا».**«وترة بمعناه»**؛ به مرادف بوده. چرا؟**«لحصول الغرض مع عدم فائدة في لفظه»**؛ غرض حاصل است،**«بعد عدم جواز القراءة به»**. الآن می‌گویند که خدا به این صورت نازل کرده، خب وقتی فهمیدیم قرائت به آن جایز نباشد؟! چرا؟! عدم جواز خیلی فرق دارد با اینکه خودتان در خانه نخوانید.

اولاً آن چه که از این روایات بر می‌آید این است که معلوم نیست ناظر به مسأله تعدد نزول باشد. یعنی حضرت می‌خواهند بگویند شما از نظر معنای آیه و آن چه که از «اذله» معنا می‌کنید، درست نیست. یعنی «ما هکذا انزل الله». خدای متعال نگفته مراد از «اذله»، یعنی پست و خوار. پیامبر خدا بین این گروه بودند. گروهی که پیامبر خدا بین آنها بودند خوار می‌شوند؟! پس این روایات می‌خواهند بگویند این معنایی که شما از روایت می‌فهمید، «ما انزله الله». لذا می‌گویند «قلیل و ضعافاء». اتفاقا من یک مروری هم کردم. شاید در صد تفسیر، دو و پنج تفسیر وقتی به اینجا می‌رسند می‌گویند «انتم اذله»، ای قلیل، ای ضعافاء. یعنی خود مفسرین همینجا می‌گویند «اذله» به‌معنای خوار و پست نیست.

شبیه آن در آیات شریفه چیست؟ ببینید در میان امت ما بالاتر از اصحاب بقیه الله داریم؟! چقدر بزرگ هستند! وقتی آیه شریفه به اینها اشاره می‌کند، می‌گوید: «مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَ يُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكافِرِينَ[3]»؛ این «اذله» یعنی پست و خوار هستند؟! اصلاً مقصود این نیست. «أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكافِرِينَ».

شاگرد: یعنی نرم خو هستند.

استاد: بله، «هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولاً[4]»؛ زمین آرام است. به شتری که وقتی سوارش می‌شوند، اگر تکان ندهد و کمر کسی درد نیاید، «ذلول» می‌گویند. شتر خیلی راه برو را می‌گویند آرام است، رام است. زمین هم که ذلیل است، چون مقابل طرفی که بر او مسلط است، رام است. وقتی می‌گویند ذلیل شدم، یعنی نمی‌توانم حرف بزنم؛ نمی‌توانم سرم را بالا بیاورم؛ نمی‌توانم اعتراض کنم. این با پستی نفس مرادف شده است. ولی لغت ذلول که این نیست. آیه شریفه نسبت به پدر و مادر چه می‌فرماید؟ «وَ اخْفِضْ لَهُما جَناحَ الذُّلِّ[5]». «ذل» در اینجا یعنی پست هستی؟! بد هستی؟! اصلاً اینطور نیست. بلکه «ذل» در اینجا مدح است. حضرت در اینجا می‌فرمایند «و انتم اذله»، آن ذلتی که شما می‌فهمید نیست. منافقین چه می‌گفتند؟ «يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْها الْأَذَلَّ وَ لِلَّهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ[6]»؛ شما ذلیل هستید. عزت برای خدا و پیامبرش و مؤمنین است. آن جایی که آنها به این صورت حرف می‌زنند: «ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ[7]»، این عزیز مدح است یا ذم است؟ ذم است. با اینکه تعبیر «عزیز» است. «الْأَعَزُّ مِنْها الْأَذَلَ».

شاگرد: این احتمالی که مطرح کردید ظاهر هم هست؟

استاد: این احتمال در ذهن اظهر است. در ریخت بیانی که هست حضرت مراد از اذله را می‌گویند. المعنی الذی انزله الله وهو معنی ضعفا. وهو معنی قلیل. لا معنی الدنائة. «انتم اذله» به این معنا نیست که شما دنیء و پست و خوار هستید.

شاگرد: او تنها یک قرائت کرده و هیچ توضیحی نداده که بد فهمیده ای نه.

استاد: مناقب ابن شهر آشوب را ببینید. مرحوم ابن شهر آشوب ذیل همین آیه شریفه نقل می‌کنند: «و الصادق و الباقر ع نزلت في علي و لقد نصركم الله ببدر و أنتم أذلة[8]». حضرت نمی‌گویند «اذله» نیست. می‌گویند «نزل فی علی». اتفاقا در اینجا «اذله» به‌معنای جدای از پیامبر و امیرالمؤمنین، خیلی هم مناسبت دارد. لذا هم فرمودند «نزلت فی علی». یعنی خدای متعال دارد به رخ اینها می‌کشد که اگر امیرالمؤمنین نبودند، اگر پیامبر خدا و عزت آنها نبود، «انتم اذله».

---

[1]الحدائق الناضرة في أحكام العترة الطاهرة، ج۸، ص: ۱۰۲

[2]الشيعة والقرآن (ص: ۱۹۴)

[3]المائدة ۵۴

[4]الملک ۱۵

[5]الاسراء ۲۴

[6]المنافقون ۸

[7]الدخان ۴۹

[8]مناقب آل أبي طالب عليهم السلام (لابن شهرآشوب) ج۳ ص۱۱۹

بازبینی #3
ایجاد شده 2 مه 2024 09:18:45 توسط ... .
به روزرسانی شده 6 ژوئن 2024 08:26:24 توسط ... .